

Väljaandja:	Kultuuriminister
Akti liik:	käskkiri
Teksti liik:	algtekst
Jõustumise kp:	14.05.2014
Avaldamismärge:	RT III, 20.05.2014, 5

Kultuurimälestiseks tunnistamine

Vastu võetud 14.05.2014 nr 160

Käskkiri antakse muinsuskaitse seaduse § 12 lõike 1 ja § 25 lõike 1 alusel, arvestades Muinsuskaitseameti eksperdihinnangut ja Muinsuskaitse Nõukogu ettepanekut:

I. KULTUURIMÄLESTISEKS TUNNISTAMISE ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

Laevavrakkide kultuurimälestiseks tunnistamise menetluse on algatanud Muinsuskaitseamet. Muinsuskaitseamet on koostanud laevavrakkide kohta eksperdihinnangu.

Laevavrakid on rahvusvahelise tähtsusega leiud, mis on seotud mitme riigi ajaloo ja nende kaitse alla võtmisel tuleb muuhulgas arvestada võimalike päritoluriikide huvide ja kaitsepraktikatega. Läänemere maades on vrakkide kaitse alla võtmisel üldlevinud kriteerium nendevanus – üldjuhul kuuluvad riiklikult kaitstavate vrakkide hulka automaatselt kõigvähemalt 100 aasta vanused vrakid. Kaitse allavõtmise järel kohalduvad mälestistele muinsuskaitse seaduse asjakohased sätted, mis takistavad rahvusvahelise tähtsusega laevavrakkide kahjustamist või hävitamist ehitustegevuse, süvendus- või muude tööde käigus ning tagavad võimalike allveearheoloogiliste uuringute teadusliku väärtuse ja teostamise erialaspetsialistide poolt.

Käesoleva käskkirja punktis 1.1 nimetatud purjelaeva vraki jäänused Tallinnas Lootsi tn 8 leiti 30. novembril 2009. a kinnistul toimunud kaevetööde käigus. Suurem osa vrakist paikneb Härjapea jõe omaaegse suudmealalähedal, 3,3–4 meetri sügavusel niiskes liivas. Välja tõstetud viis vrakidetaili asuvad Eesti Meremuuseumis ja on võetud arvele museaalidena (MM13570Aa, 13571Aa, 13572Aa, 13573Aa, 13574Aa). Laevavrakk on dateeritud aastatesse 1210–1280, mis teeb sellest vanima teadaolevasäilinud laevaleiu Eesti territooriumil.

Käskkirja punktis 1.2 nimetatud purjelaeva vrakk leiti 2007. a Tallinna Vanasadama 1. kaisüvendustöödega seoses toimunud arheoloogiliste uuringute käigus ning otsustati Muinsuskaitseameti ja AS Tallinna Sadama esindajate kokkuleppel jätta omaalgsesse asukohta. Vrakid on dateeritud 16. sajandi II ja 17. sajandi I poolele.

Menetluse käigus kogutud info põhjal on nimetatud laevavrakid olulise kultuuriväärtusega ning vastavad mälestise tunnustele. Samale järeldusele jõudis 16.06.2011. a Muinsuskaitse Nõukogu ja tegi kultuuriministrile ettepaneku tunnistada laevavrakid kultuurimälestiseks.

Vastavus mälestise tunnustele

Kõigi nelja mälestiseks tunnistatava purjelaeva vraki jäänused on rahvusvahelist tähtsust omavad arheoloogilised ajalooallikad, mis kannavad endas informatsiooni laevaehitusest ning merendusest. Käskkirja punktis 1.1 nimetatud laevavrakk on seni vanim säilinud laevaleid Eestiterritooriumil. See annab infot kogu Läänemere piirkonna 13. sajandi laevaehituse ning merenduse kohta. Kolm ülejäänud vrakki kannavad endas infot vastavalt 16. sajandi II poole – 17. sajandi I poole, 17. sajandi II poole – 18. sajandi I poole laevaehituse ja 19. sajandi Läänemere piirkonna ja Tallinna Vanasadama ajaloo kohta. Laevavrakkide puhul on mälestise tunnusteks säilinud laevavrakk, selle last ja muu sisu koos arheoloogilise ja loodusliku kontekstiga.

Kaitsevööndi määramine

Muinsuskaitse seaduse § 25 kohaselt määratakse kinnismälestise kaitseks kaitsevöönd. Selle ülesandeks on tagada ka kinnismälestise ja seda ümbritseva maa-ala kultuuriväärtuslike struktuurielementide säilimise ruumilises kontekstis. Kaitsevöönd ei ole ehituskeeluala, kuid kõik projektid, detailplaneeringud, ehitustegevus, kaev- ja mullatööd kaitsevööndis tuleb kooskõlastada Muinsuskaitseametiga. Kaitsevööndi määramine ei mõjuta varem õiguspäraselt kehtestatud detailplaneeringute või väljastatud ehituslubade kehtivust.

Käskkirja punktides 1.1–1.4 nimetatud vrakkide kaitsevööndite määramisel on arvestatud, et oleks tagatud laevavrakkide kui arheoloogilise informatsioonikandjate ja seda ümbritseva kultuurikihi säilimine ning kaitse, juurdepääs ja uurimisvõimalused.

Käskkirja punktis 1.1 nimetatud laevavrakk jääb osaliselt ehitismälestiste(kultuurimälestiste riikliku registri nr 8162 ja nr 8163) kaitsevööndisse.

Menetlusosalisteseisukohad

Käskkirja punktis 1.1 nimetatud laevavraki mälestiseks tunnistamise menetlemise käigus on viidud läbi toimingud vastavalt Vabariigi Valitsuse 10. septembri 2002. a määrusele nr 286 „Kultuurimälestiseks tunnistamise ja kultuurimälestiseks olemise lõpetamise ning kultuurimälestise andmete muutmiseksord”. Leiukoht asub Tallinna linna territooriumil kahel kinnistul, millest üks (katastritunnusega 78401:114:0012) on kasutusel transpordimaana ja kuulub Tallinna linnale ning teine aadressil Lootsi tn 8 (katastritunnusega 78401:114:2290) on kasutusel ärimaana ja kuulub eraõiguslikule juriidilisele isikule. Isikutele ja kohalikule omavalitsusele on antud võimalus tutvuda eksperdihinnanguga ja avaldada selle kohta arvamust. Menetlusse kaasatud isikud ei ole käesolevas asjas vastuväiteid esitanud. Tallinna linn peab vraki kaitsealla võtmist vajalikuks.

Käskkirja punktides 1.2, 1.3 ja 1.4 nimetatud kolme purjelaeva vrakid paiknevad Tallinna Vanasadama akvatooriumialusel merepõhjal ja merepõhja setetes ning kuuluvad muinsuskaitseaduse § 30 lõike 1 ja 2 alusel riigile. Ehkki akvatooriumialune merepõhi kuulub riigile, on vrakkide kaitse allavõtmise menetluse käigus küsitud arvamust ja vrakkide säilimise küsimusi arutatud AS Tallinna Sadam, kelle tegevust mälestiseks tunnistamine enim mõjutaks ja kelle tegevus omakorda mõjutab vrakkide säilimist. Tallinna Vanasadama laevavrakkide kaitsealla võtmise menetlus toimus koostöös Tallinna Kultuuriväärtuste Ametiga, kes edastas kirja AS Tallinna Sadama juhatusele arvamuse saamiseks. Muinsuskaitseamet on suhelnud AS Tallinna Sadama laevavrakkide kaitse küsimustes alates esimese vraki leidmisest ning seoses kõigi järgnenud leidudega. Puudutatud osapoolt on mälestisteks tunnistamisemenetlusest teavitatud ning on küsitud asja kohta arvamust. Samuti on osapoollega arutatud väärtuslike laevavrakkide säilitamise võimalikke tehnilisi lahendusi, võttes arvesse, et need asuvad tihedalaevaliiklusega alal. AS Tallinna Sadam oli seisukohal, et Vanasadama akvatooriumi jäävate kolme ajaloolise laevavraki kaitse alla võtmiseks arheoloogiamälestistena puudub otsene vajadus ning nad on omalt poolt valmis osutama Muinsuskaitseametile kaasabi laevavrakkide seire korraldamisel. Riigil puudub võimalus kaitsta kultuuriväärtusega laevavrakke ilma neid kaitse allavõtmata. Laevavrakkide kaitse alla võtmine tagab nende säilimise pikaajalises perspektiivis olenemata praeguse või tulevase võimaliku akvatooriumi valdajavalmisolekust kultuuripärandi säilimisele kaasa aidata.

II. KAITSE ALLA VÕTMINE

Muinsuskaitseaduse § 1 ja 2 kohaselt on kultuuriväärtus mälestis, mis on kaitse all olev kinnis- või vallasasi või selle osa või asjade kogum või terviklik ehitiste rühm, millel on ajalooline, arheoloogiline, etnograafiline, linnaehituslik, arhitektuuriline, kunstiline, teaduslik, usundilooline või muu kultuuriväärtus ning on tunnistatud mälestiseks muinsuskaitseaduses sätestatud korras.

Kultuuriväärtus on määratlemata õigusmõiste, mis tuleb selgelt üksikjuhtumil määratleda. Muinsuskaitseameti eksperdihinnangute ja uuringute, arheoloogiamälestiste eksperdinõukogu arutelude ning Muinsuskaitse Nõukogu ettepaneku tulemusena on leitud, et käesoleva käskkirjas punktides 1.1-1.4 nimetatud laevavrakid on olulise kultuuriväärtusega ning vastavad mälestisetunnustele.

Nimetatud laevavrakkide kaitse alla võtmise eesmärk on tagada nende säilimine pikas perspektiivis. Kaitse alla võetavate laevavrakkide puhul on võetud arvesse nende kultuuriväärtust, mis seisneb nende allikaväärtuses, andesinformatsioonis nii laevaehituse, meresõidu, kaubanduse kui ka rahvusvaheliste suhete kohta erinevatel ajaloo perioodidel. Laevavrakid on rahvusvaheline pärand ja nende kaitse ja säilimise korraldamine on rannikuriigi kohustus.

III. OTSUS

1. Tunnistada kultuurimälestiseks mälestiseliigiga arheoloogiamälestis: